

PRAVOPISNE APLIKACIJE

Tomislav Stojanov

U svojoj dugoj povijesti, staroj onoliko koliko su stare gramatike na Zapadu, pravopisi su tek nekoliko puta bitnije mijenjali svoj oblik. Povijest pokazuje da je pravopis čvrsto vezan za svoj medij i da je medij na njega snažno utjecao. U antici je pravopis služio retorici (pravopisne oznake kao mjesta za stanku u glasnom čitanju), u srednjem vijeku potrebi prevođenja (rukopisni medij), u renesansnom humanizmu tisku (pravopis kao sredstvo za širenja tiskanih knjiga), a od prosvjetiteljstva edukaciji (pravopis kao normativni udžbenik). Suvremena pisanost donosi nam inflaciju pismenosti na koju pravopisci i njihovi izdavači moraju znati odgovoriti. Školska knjiga, kao izdavač pravopisnih knjiga, odgovorila je izazovu vremena i upustila se u izradu pravopisne mobilne aplikacije – novoga alata za promicanje pismenosti koji smo sa zadovoljstvom ocijenili i počeli se služiti njime.

Budući da je pravopisna programska potpora posve nova grana obrazovne programske potpore, ujedno će se istražiti stanje pravopisnih aplikacija u europskim jezicima, kao i osvrnuti na dosadašnji razvoj pravopisne potpore u hrvatskome jeziku, očekujući da će se tako moći bolje kontekstualizirati i vrjednovati uradak iz Školske knjige. Iako je Školska knjiga izdala i aplikacije za operativne sustave Windows i Macintosh, ispituje se samo inačica za mobilne uređaje na sustavu iOS.

Stupanj razvoja pravopisnoga softvera za europske jezike

Poznato je da nemaju svi europski jezici tradiciju izdavanja pravopisnih priručnika ili pravopisnih rječnika. Među onima koji ih imaju – pregledani su izvori za petnaestak standardnih jezika u Europi – pravopisne aplikacije referentnih izdavača imaju tek tri jezika: danski, portugalski i švedski. Očekivalo bi se da će se naći više. Primjerice, za estonski jer se Estonija proslavila visokom digitaliziranošću društva, za češki, poznat po razvijenim računalnojezikoslovnim alatima i postojanju triju kompetitivnih pravopisnih izdavača, ili za poljski, jezik s također već izgrađenom bogatom pravopisnom infrastrukturom u kojoj izdavačke kuće imaju važnu ulogu u razvoju poljskoga pravopisa.

U pronalaženju postojeće pravopisne programske potpore ne oslanja se samo na Appleov repozitorij mobilnih aplikacija App Store jer proizvođači mogu one-mogućiti preuzimanje svoga softvera izvan jezične sredine za koju je namijenjen. Umjesto toga, posjećene su mrežne stranice izdavača normativnih pravopisa (*de jure* ili *de facto*) u potrazi za podatkom o postojanju mobilne aplikacije. Pri tom se integrirane leksikografske aplikacije, koje su obuhvaćale i općerječničke i pravopisne informacije, nisu uzimale u obzir, primjerice aplikacija danske privatne izdavačke kuće Gyldendals Røde Ordbøger. Također, nisu se uzele u obzir ni aplikacije

manjih softverskih izdavača koji se ne bave izdavanjem jezičnih priručnika. To bi bio primjer slovenske informatičke tvrtke 1A Internet koja je preuzela dio građe Slovenskoga pravopisa Slovenske akademije znanosti i umjetnosti te ga objavila u vlastitoj produkciji.

Pravopisni se sadržaj temeljno prikazuje u dvama računalnim vidovima: na mrežnim stranicama i u aplikacijama. Prikaz pravopisnoga sadržaja na mrežnim stranicama tehnološki se može podijeliti u tri skupine: prvi je tradicijski prikaz u prebirniku (eng. *browser*), drugi je alatni okvir (eng. *widget*) ili programski umetak u mrežnu stranicu s posebnom funkcionalnošću (u našem slučaju, okvir za pretraživanje pravopisnoga rječnika), dok je treći prebirnički dodatak (eng. *plugin*) kojim se rječnik može pretraživati u polju za upis mrežne adrese ili riječi za pretraživanje. Upotreba alatnoga bloka i prebirničkoga dodatka za pravopisne potrebe dobro se može vidjeti na primjeru rumunjskoga pravopisnog rječnika na mrežnoj adresi http://www.webdex.ro/online/dictionar_ortografic_al_limbii_romane/.

Granica između mrežnih stranica i mobilnih aplikacija nije više jako izražena. Jasan dokaz za to pojava je hibrida u vidu mrežnih aplikacija (eng. *web apps*). Iako su nastale kao kompromis dviju tehnologija sa svojim prednostima i nedostacima, jasno se prepoznaje njihova glavna prednost: mrežne aplikacije otvaraju se u prebircima, za razliku od mobilnih aplikacija koje se preuzimaju u repozitorijima proizvođača operativnoga sustava za mobilne uređaje. Time se ostvaruje višepatformnost i niža cijena izrade softvera. Primjer poznate mrežne aplikacije jest Microsoftov Word Online, dok je to u pravopisnome svijetu danski Retskrivningsordbogen RO⁺ (<http://roplus.dk/>). Za razliku od pravopisne mrežne stranice za danski koja se nije naplaćivala, upotreba mrežne aplikacije donedavna se temeljila na pretplati jer je omogućivala, među ostalim, naprednije pretraživanje (uključujući pravopisna pravila) i izvanmrežni rad. Danska aplikacija postala je besplatna za preuzimanje 28. kolovoza 2018.

Kada je o mobilnim aplikacijama riječ, pronađene su za samo tri europska jezika – danski, portugalski i švedski – iza čijega razvoja stoji ili nacionalna jezična akademija ili službeno vijeće za jezik.

Prva inačica pravopisne aplikacija za portugalski, Vocabulário Ortográfico da Língua Portuguesa, pojavila se 2014. kao rezultat projekta koji je financirala država u 2009., dok je švedska aplikacija izrađena još u 2011. Portugalska aplikacija ima vrlo rudimentarno sučelje (moguće je tek promijeniti veličinu znakovnika) i nudi samo pretraživanje popisa lema s osnovnim gramatičkim podatkom (vrsta riječi, rod, množinski oblik ako nije proziran i sl.). Ishod pretraživanja ograničen je na 20 riječi.

Za razliku od njega, švedska aplikacija Svenska akademiens ordlista över svenska språket ima bogato sučelje s mnoštvom metapodataka. Pravopisna aplikacija za švedski jezik podsjeća na Gramatički tezaurus za hrvatski jezik (vidi sljedeće poglavlje) jer prikazuje morfološki leksikon uz druge leksikografske podatke:

gramatički blok s vrstom riječi, sažeto značenje, izgovor (kad odstupa od onoga uobičajenoga za švedski), podatak o pravopisnoj istovrijednosti ili preporučenosti, a kadšto se može naići i na stilske informacije te primjere. Aplikacija je odvojena od one za opći švedski rječnik. Donedavno se prodavala za 16,99 kn, dok je danas također besplatna. Od 2011., Ordlista je nadograđena čak 19 puta.

Dansku aplikaciju izradio je Dansk Sprognævn (Dansko jezično vijeće), znanstvenoistraživački i jezičnonormativni institut sa službenom snagom u sklopu danskoga ministarstva kulture, ali i Sveučilišta u Kopenhagenu. Retskrivningsordbogen Plus (ili skraćeno RO⁺) postoji od 2013., sve dok dansko ministarstvo kulture nije odredilo 1. siječnja 2018. da pravopisni sadržaj mora biti besplatno dostupan i u mobilnoj aplikaciji.¹ Kao što je već napomenuto, mobilna aplikacija dijeli sadržaj i grafički izgled sa svojom mrežnom stranicom, čime se pojednostavljuje razvijanje usluge (dva oblika istoga sadržaja) i olakšava korisnički rad (svejedno je koje se sučelje koristi). Aplikacija RO Plus ima vrlo bogat sadržaj koji je moguće napredno pretraživati. Dok portugalska i švedska aplikacija prikazuje pravopisni rječnik ali ne i pravopisna pravila, danska uključuje i pravila i rječnik.

Razvoj pravopisne programske potpore za hrvatski jezik

Početak razvoja pravopisnoga softvera za hrvatski jezik smješta se u davnu 1996. s Gramatičkim tezaurusom hrvatskoga jezika u izdanju SYS-a i Matice hrvatske kao dijela pravopisnoga provjernika za hrvatski jezik koji je rađen za Microsoftov Office (Batnožić, Ranilović i Silić, 1996.). Iako je pisan u 16 bita za operativni sustav Windows 3.1, izrađen davne 1992., godine kada je Hrvatska preko CARNeta prvi put povezana s internetom, Gramatički tezaurus upotrebljava se još i danas (osobito kod računalnih morfologa). Nije sadržavao pravopisna pravila, ali je izlistavao sve morfološke oblike traženih riječi, pa se u tom smislu taj softver može smatrati pretečom pravopisnoga softvera za hrvatski. Postroži li se kriterij i usmjeri li se samo na programsku potporu koju su objavljivali izdavači pravopisnih djela, početak je postavljen 2003. s Pravopisnim priručnikom Novoga Libera, dodatkom Velikoga rječnika hrvatskoga jezika (Jojić, 2003.). Izdavao se na CD-ROM-u, a dolazio je u dvama oblicima – kao Wordov dokument ili kao izvršna datoteka HTML-a. Potonja je, zbog svoje namjene za izradu datoteka za pomoć u Microsoftovu okruženju, sadržavala i navigaciju (ali nije imala standardnu tražilicu), pa su pravopisna pravila bila opisana u 388 „stranica“ (tematskih jedinica). Pravopisni sadržaj temeljio se na istoimenome tiskanom izdanju Novoga Libera koji je 2003. priredila Ljiljana Jojić. Treći pravopis koji je dobio svoj računalni oblik objavljen je 2013. Riječ je o mrežnoj stranici <http://pravopis.hr> Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje s objavljenim pravopisnim pravilima, rječnikom i pojmovnikom. Nakon njega dolazi Školska

¹ <https://dsn.dk/nyt/nyheder/2018/nu-kan-du-sla-op-i-retskrivningsordbogen-pa-din-mobil-1>

knjiga i softver Hrvatski pravopis iz 2016., o kojemu se piše u nastavku. Za razliku od institutskoga izdanja, pravopisni sadržaj Školske knjige nije prikazan na pripadajućoj mrežnoj stranici www.hrvatski-pravopis.hr nego aplikativno. To znači da je građa predočena kroz računalni program koji se postavlja na mobilni uređaj ili računalo, a čije preuzimanje zahtijeva prethodnu registraciju na mrežnoj stranici.

Dana 15. ožujka 2018. najavljeno predstavljanje mobilne aplikacije hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje nije održano zbog tehničkih razloga. Aplikacija pod nazivom Hrvatski pravopis pojavila se na repozitoriju App Store 17. svibnja 2018. (druga inačica 20. rujna 2018.), a predviđena je za rad na mobilnim telefonima iPhone, ali ne i tabletnim računalima iPad.

Nedugo zatim, 13. lipnja 2018., pojavila se i prva bošnjačka pravopisna aplikacija nazvana Pravopis.ba, privatne tvrtke AntColony, čiji se sadržaj temelji na drugome izdanju Pravopisa bosanskoga jezika (Halilović, 2018.). Za razliku od obje hrvatske pravopisne aplikacije, koje nemaju komentara i ocjena korisnika u sklopu repozitorija App Store, bošnjačka aplikacija uspjela ih je u kratkom roku prikupiti čak 21. O objema aplikacijama bit će riječi u drugim tekstovima.

Aplikacija Hrvatski pravopis Školske knjige

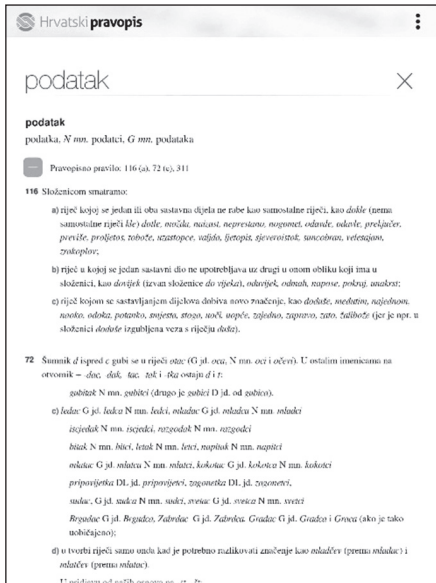
Mobilna aplikacija Hrvatski pravopis pojavila se u prosincu 2016. Inačica 1.0 testirana je u rujnu 2017. na platformi iOS (najavljena je i za Android), a upotrijebljena je na uređajima razlučivosti 4 i 9,7 inča u inačici operativnoga sustava 10.3.3. Riječ je o

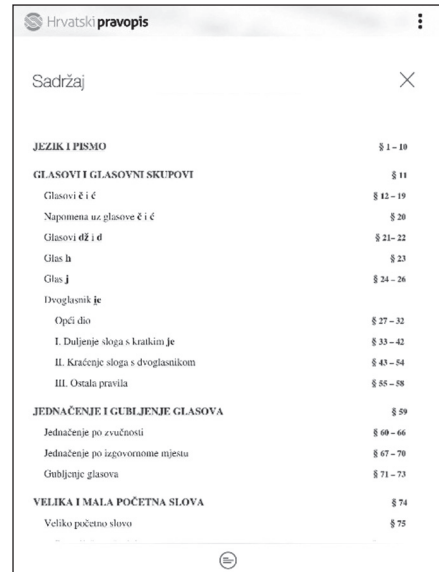
Glavni ekran aplikacije (prikaz na ekranu veličine 9,7“)

aplikaciji koja prikazuje digitalizirani sadržaj drugoga izdanja Hrvatskoga pravopisa autora Stjepana Babića i Milana Moguš iz 2011. (Babić i Moguš, 2011.). Aplikacija obuhvaća i prikaz pravopisnih pravila i pravopisnoga rječnika. Ispitano je njezino postavljanje u rad, sučelje, tipografija te prikaz sadržaja, dok se, posve razumljivo, u sadržaj pravopisnoga teksta nije ulazilo.

Nakon uvodne stranice, aplikacija otvara pravopisni rječnik na čijoj su lijevoj strani abecedna slova za brzo pregledavanje, a na vrhu mjesto za upis riječi. Pretraživanje rječnika očekivano je – svakim novim upisanim slovom automatski se sužuje broj ponuđenih rječničkih natuknica. To je bolji mehanizam pretraživanja od potrebe da se upiše cijeli izraz i tek onda pretražuje, način rada uobičajen za internetske tražilice.

Prikaz rječničkoga članka 'podatak' i povezanih pravila (prikaz na ekranu veličine 9,7")

Naslovnica pravopisnih pravila (prikaz na ekranu veličine 9,7")

Dodirom na određenu riječ otvara se opis rječničke natuknice kakav je u tiskanomu izdanju djela Babić i Moguš (2011). Ispod opisa rječničkoga članka iz Hrvatskoga pravopisa nalazi se poveznica na pravopisno pravilo. Primjerice, natuknica 'podatak' ima opis 'podatka, *N mn.* podatci, *G mn.* podataka', a upućuje se na pravopisna pravila 116 (a), 72 (c) i 311, a koja se novim dodirom na opciju otvaraju u nastavku. Očito je da Školska knjiga planira pravopisni sadržaj povezati s općerječničkim jer se ispod pravopisnih pravila nalazi i poveznica na Veliki rječnik hrvatskoga jezika (VRH). Dok se to ne dogodi, poveznica zasad vodi na mrežnu stranicu www.rjecnici.hr. Na dnu aplikacije nalazi se tipka koja vodi na pravopisna pravila. Prva stranica otvara sadržaj koji, očekivano za medij, nema brojeve stranica nego paragrafe. Prikazani sadržaj isti je kao u tiskanome izdanju. Dodir na određeno (pot)poglavlje cjelovito prikazuje njegov sadržaj. Vidljivo je nastojanje izdavača da tekst pravila bude tipografski uređen što bliže tiskanome izdanju (znakovnik, boje, odlomci), a što govori da je čitanje pravila i uočavanje primjera jednostavno i intuitivno, baš kao u tiskanom izdanju.

Prikazi programske potpore česta su tema računalnih časopisa i mrežnih izdanja upravo zbog stalnih mijena u računalnome svijetu – od novih uređaja koji mijenjaju korisničko iskustvo rada sa sadržajem dizajniranim za stare uređaje do novih operativnih sustava koji znaju znatnije utjecati na funkcionalnost izvršavanja aplikacija (primjerice prošlogodišnja inačica 11 operativnoga sustava na iOS-u koja

je posve dokinula potporu za mnogobrojne postojeće 32-bitne aplikacije), kao i do samih aplikacija koje se stalno nadograđuju i dobivaju nove značajke. Za razliku od tiskanih izdanja, elektronički medij omogućuje jednostavniju, bržu i izravniju suradnju korisnika s izdavačima utječući tako snažnije na smjer razvoja programske potpore. Upravo zato mnoge mrežne ili mobilne aplikacije imaju opciju prikupljanja povratnih informacija. Kao što je to već uobičajeno za prikaze programske potpore, nakon pregleda funkcionalnosti u nastavku će se iznijeti uočena mjesta za unaprjeđenje korisničkoga iskustva.

Preuzimanje i postavljanje

Prva se napomena odnosi na objavu aplikacije u repozitoriju App Store. Uočava se da se pod autorom aplikacije ne navodi ime Školske knjige, nego ime i prezime široj javnosti nepoznate osobe koja je radila na objavi programske potpore. Budući da se repozitoriji softvera mogu pretraživati i prema kriteriju izdavača, to je dobro mjesto za njegovu promociju, pa se predlaže da se ta mogućnost iskoristi.

Da bi se aplikacija pokrenula, potrebno je registrirati se na mrežnoj stranici <https://www.hrvatski-pravopis.hr/user/register>. Potreba za prethodnom registracijom nije toliko česta u svijetu aplikativnoga softvera, iako izdavači programske potpore vole znati više o svojim korisnicima. Umjesto stvaranja novih korisničkih profila, proizvođači dopuštaju registraciju preko računara društvenih mreža, čime im se omogućuje širi uvid u korisnikove navike. Za vrijeme registracije pravopisne aplikacije potrebno je prihvatiti uvjete korištenja i pravila privatnosti. Postoje dva različita uvjeta korištenja koja se oba moraju prihvatiti, iako se ono moglo svesti na jedan korak. Prvi se pojavljuje prigodom stvaranja korisničkoga računara, a drugi nakon postavljanja aplikacije. Uvjet korištenja, treba istaknuti, propisuje da korisnici unesu točno ime i prezime, kao i da se građom smije koristiti samo u osobne, a ne i u komercijalne svrhe, izraz uobičajen u uvjetima korištenja, odnosno da korisnik ne smije aplikaciju dati drugoj osobi na upotrebu. To potencijalno znači da privatna učilišta na svoje službene tablete ne smiju instalirati tu aplikaciju i ponuditi ju svojim učenicima i studentima na upotrebu. U kontekstu obrazovnih ustanova, možda bi se trebalo razmisliti o ublažavanju strogih stavki uvjeta korištenja.

Sučelje

Što se tiče sučelja, ono je općenito intuitivno i omogućuje lagodan rad, iako s nekoliko mjesta za poboljšanja. Aplikacija nema mogućnost promjene orijentacije, što je uobičajeno za male mobilne ekrane iPhonea, ali ne i za rad na iPadu.

Aplikacija se otvara naslovnicom i tipkom za ulaz, a što se također smatra vrstom dizajna koji korisnika nepotrebno dijeli od njegova sadržaja. Ista se primjedba odnosi na tipku „zatvori“, koja se može izostaviti. Crne navigacijske tipke slabije su vidljive na tamnosmeđoj pozadini.

Nije posve jasna prava uloga prve tipke navigacije (koš za smeće) kojom se sadržaj pravopisnoga rječnika briše dok je aplikacija i dalje aktivna. Zašto bi se ostavljala prazna ljuska aplikacije koja bez izbrisana sadržaja nema nikakvu drugu ulogu? Pretpostavlja se da se time željela omogućiti paketna nadogradnja s izdavačeva poslužioaca, a da se pri tom ne mora ažurirati cijela aplikacija preko App Storea; međutim, to nije uobičajena praksa u svijetu iOS-a. Razlikovanje ljuske aplikacije i njezina sadržaja (tj. postojanje „police“ koja se dopunjuje „paketima“) ima smisla za određenu izdavačku vrstu (npr. novinsku). Jednom digitalizirano knjižno izdanje Babića i Moguša konačni je uradak. Ako se pak i pojavi novo izdanje tiskane knjige, bolje je ažurirati cjelokupnu aplikaciju jer se time ostavlja trag budućim korisnicima App Storea o stalnim naporima izdavača da aplikacija bude osvježena novim sadržajem.

Iz prve nije dovoljno prepoznatljivo što bi tipka s oznakom zaokruženoga slova „č“ u izborniku trebala označivati. Imenovana je „pregledom strukture rječničkoga članka“, a zapravo se pod njom nalazi predgovor pravopisnome rječniku (u predgovoru se, među ostalim, obrađuje i struktura rječničkoga članka). Isto se odnosi na tipografsku oznaku zaokruženoga slova „u“ koja se naziva „pregledom uvoda publikacije“, iako pregleda tamo nema – riječ je o vjerno prenesenim poglavljima predgovora, uvoda i impresuma Hrvatskoga pravopisa, te bi joj bolje odgovarao naziv „o pravopisu“.

Kada su učitane stranice „č“ i „u“, tipka „X“, koja služi za brisanje ili korak unazad, može zapriječiti daljnji rad, a što zahtijeva ponovno pokretanje aplikacije. Čini se da to ima veze s prethodnim promjenama veličine znakovnika. Taj rijetki slučaj može se riješiti ponovnim postavljanjem aplikacije i paketa. Međutim, novim postavljanjem, aplikacija je odbijala preuzeti sadržaj zapevši na opciji „preuzmite rječnik“. Budući da se ista stvar događala i na drugom mobilnom uređaju, zaključilo se da je problem bio u tome što je izdavač ograničio broj preuzimanja paketa po korisničkom računu. Ograničavanje broja preuzimanja paketa nije uobičajen način rada u iOS aplikacijama, osobito jer je riječ o sadržaju koji se ne naplaćuje, pa se predlaže izdavaču promjena licencijskoga uvjeta ili obavijest o njegovu postojanju u uvjetima korištenja.

Navigacija je prstom na ekranu osjetljivom na dodir osnovna, iako bi bilo dobro vidjeti mogućnost primjene i drugih poteza prstom ili prstima za naprednije korisnike.

Aplikacija omogućuje promjenu veličine znakovnika samo za dio sadržaja, ali ne i za popis riječi. Tu se zna dogoditi i pogreška prikaza da pri vrhu ostane netom upisani pojam koji smo tražili, a preko kojega prelazi naslov predgovora.

Navigacija kroz dugaćki popis ili tekst može se unaprijediti. Želi li se doći na kraj popisa riječi nekoga slova, nije moguće odabrati sljedeće slovo, pa se malo vratiti unazad. Postoji, doduše, klizač koji može ubrzati postupak listanja, međutim slabo je vidljiv: riječ je o vrlo tankoj crvenoj crti koju je lako previdjeti ili promašiti.

Na dnu aplikacije nalazi se izdvojena tipka za pristup pravopisnim pravilima, iako bi se ona mogla prikazati kao dio izbornika.

Bilo bi korisno ugraditi opciju pretraživanja pravopisnih pravila.

Tipografija

Kada je o tipografiji riječ, ona je u skladu s očekivanjima – čitljivost je na visokoj razini. Spomenut će se ipak logotipovi, iako je jasno da je riječ više o estetskom nego o tipografskom pitanju. Dok je logotip aplikacije okrugao, logotip e-rječnika Školske knjige, koji se upotrebljava u aplikaciji, četvrtasti je, dok ga VRH, Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika, kojega se često poziva – nema.

Prikaz sadržaja

Kada je riječ o prikazu sadržaja, mogu se iznijeti četiri napomene. Prva napomena tiče se poretka riječi u pravopisnom rječniku koji ne odgovara onom iz tiskanoga izdanja, i to kod natuknica koje sadržavaju znak bjeline. Primjerice, natuknica *ž. r.* nalazi se na drugom mjestu, odmah iza *ž.*, iako je u tiskanome izdanju smještena iza *žohar*. Slično je i s drugim lemmama s bjelinama.

Druga je napomena višak bjelina koji se pojavljuje na dosta mjesta: primjerice, u poglavlju o crticama i spojnicama, npr. *ni -i -i -sa -am*, umjesto *ni-i-i-sa-am*, ili u poglavlju pisanja navodnika uz druge znakove, npr. „*liječnik* ”! umjesto „*liječnik*”!

Treća se napomena odnosi na navigaciju pravopisnim rječnikom. Da bi se dobila dodatna informacija, riječ se mora odabrati. Budući da pravopisni rječnici nemaju bogatu strukturu rječničkoga članka, sav se sadržaj mogao prikazati već na razini popisa riječi čime bi se izbjegla potreba za dodatnim radnjama ulaska i izlaska iz riječi. Ulazak u odabranu natuknicu morao bi ostati za one koji žele doznati vezano pravopisno pravilo.

Zadnja napomena odnosi se na značajke vezanja svake rječničke natuknice uz pravopisna pravila, u što je očito moralo biti uloženo dosta truda pri izradi aplikacije. Ta inovativna funkcionalnost posve je opravdana logikom da čim se neka riječ pojavljuje u pravopisnome rječniku, mora ujedno postojati razlog (pravilo) za to. Na taj se način može pratiti pravopisna relevantnost pojedine rječničke natuknice. U odnosu na tiskanu knjigu, neka su se pravila i dodavala. Odlomci predgovora pravopisnoga rječnika postali su nova pravila pod paragrafima 291. – 320. jer su se, primjerice, kod nekih natuknica morali objasniti kriteriji odabira riječi za rječnik. Problem s povezivanjem pravila nastao je ondje gdje je vezano više pravila nego što je potrebno, a to se pojavljuje na više mjesta. Primjerice, *povrjeđenik* ima vezana pravopisna pravila 45 (2), 22 (2) i 291 (c), međutim izlistavaju se i pravila 45 (3) i 22 (1). Riječ *Gabon* ima pravilo 81 (5 a), a otvaraju se još pravila 81 (4), 81 (5 b) i 81 (5 c).

Zaključak

Prema procjeni analitičke kuće Statista za razdoblje od 2015. do 2022., broj pametnih telefona u Hrvatskoj došao je do točke zasićenja.² Druga kuća, Hootsuite, u svome pregledu digitalnih statističkih pokazatelja u svijetu za 2017., ističe da su tri četvrtine hrvatskih državljana ujedno i internetski korisnici, prema čemu smo ili usporedivi sa zemljama s kojima se uobičajeno uspoređujemo ili smo ispred njih.³

Iz medija je poznat podatak da čak trećina internetskoga prometa ide preko mobilnih uređaja s procjenom daljnjega rasta. Stoga se može zaključiti da je Školska knjiga svojom pravopisnom programskom potporom napravila dobar potez za sve one govornike hrvatskoga jezika kojima je provjeravanje informacija pomoću računala draže u odnosu na tiskana izdanja. Rad na uređajima manjih veličina ekrana ergonomičniji je u posebno izrađenim aplikacijama nego u prebirnicima.

Međutim, treba istaknuti i da one dvije trećine korisnika koji se oslanjaju na svoja stolna i prijenosna računala trebaju i dalje mrežne stranice za pristup građi, stoga bi bilo dobro usmjeriti pozornost i na izradu istovrijedne mrežne stranice. Primarni alat za rad i učenje još uvijek je veliki ekran računala kroz prebirnik, a ne mobilna aplikacija. Postoje i drugi uvjerljivi razlozi zašto se treba uspostaviti pravopisna mrežna stranica: na taj se način riječi i ključni pojmovi mogu indeksirati i pojaviti u tražilicama, što bitno utječe na vidljivost i dostupnost. Također, za razliku od aplikacija, informacije s pravopisnih mrežnih stranica mogu se poveznicom lako dijeliti na društvenim mrežama. Općenito govoreći, mrežne stranice imaju širu pokrivenost i stručnjaci preporučuju da se sadržaj ponudi i preko mrežnih stranica i preko aplikacija.

U usporedbi s europskim jezicima i stanjem izdavanja pravopisnih mobilnih aplikacija, Školska knjiga predstavlja aplikaciju kojom se govornici hrvatskoga jezika mogu ponositi. Pravopisne mobilne aplikacije posve su novi proizvod na europskome tržištu obrazovnoga softvera u čiji se vrh rano smjestila i Hrvatska, i to čak dvjema aplikacijama. Posve je sigurno da će i drugi veliki izdavači u Njemačkoj, Nizozemskoj, Češkoj, Poljskoj, Sloveniji i drugim zemljama s razvijenom tradicijom izdavanja pravopisnoga sadržaja, izdati slične aplikacije za svoje jezike.

Gleda li se dosadašnja zastupljenost pravopisnoga sadržaja na računalima za hrvatski jezik, može se sa zadovoljstvom utvrditi da tradicija postoji i da se hrvatski pravopis razvija u svojem obliku, sadržaju i mediju. Usporedi li se razvoj pravopisnih aplikacija s vremenom nastajanja prvih tiskanih knjiga, Hrvatski pravopis Školske knjige može se nazvati softverskom inkunabulom. Nadati se je da će jednoga dana jezični povjesničari zabilježiti podatak da je hrvatski (ponovno) u europskome vrhu u kategoriji stvaranja novih oblika jezičnih resursa. Trud izdavača da pravopisnu građu približi svojim korisnicima iznimno je pohvalan. Mobilna aplikacija novo je

² <https://www.statista.com/statistics/567108/predicted-number-of-mobile-internet-users-in-croatia/>

³ <https://www.slideshare.net/wearesocialsg/digital-in-2017-global-overview>

sredstvo za postizanje jezične pismenosti učenicima i studentima, skupini korisnika s najvećom potrebom za pravopisnim znanjem, a koji su gotovo redovito napredni korisnici raznovrsnih mobilnih aplikacija.

Iako su u ovom radu navedena i neka mjesta u radu aplikacije koja bi trebalo poboljšati, ne treba smetnuti s uma da je riječ o posve novoj vrsti softvera i to u svojoj prvoj iteraciji. Također je važno napomenuti da je aplikacija posve funkcionalna i bez pogrješaka koje mogu ometati korisnike u dolaženju do pravopisnih informacija.

Aplikacija Hrvatski pravopis toplo se preporučuje svim govornicima hrvatskoga jezika s posebno istaknutom željom da izdavač nastavi s njezinim razvojem. Osim što je pravopisno djelo autora Babića i Moguša time postalo besplatno dostupno hrvatskoj javnosti u digitalnome izdanju, aplikacija ujedno nudi i posve novo iskustvo u korištenju pravopisnoga sadržaja, a što se osobito vidi u povezivanju rječnika i pravila.

Literatura i mrežni izvori

- Babić, Stjepan, Moguš, Milan, 2011., Hrvatski pravopis, usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, 2. izdanje, Zagreb, Školska knjiga
- Batnožić, Slaven, Ranilović, Ranko, Silić, Josip, 1996., Hrvatski računalni pravopis, gramatičko-pravopisni računalni vodič : spelling-checker, Zagreb, Matica hrvatska i SYS
- Halilović, Senahid, 2018., Pravopis bosanskoga jezika, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo, Slavistički komitet
- Hrvatski pravopis, 2013., glavni urednik Željko Jojić, Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
- Hrvatski pravopis, 2016., (Školska knjiga), <https://itunes.apple.com/hr/app/hrvatski-pravopis/id1181027664?l=hr&mt=8>
- Hrvatski pravopis, 2018., (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje), <https://itunes.apple.com/hr/app/hrvatski-pravopis/id1374362682?l=hr&mt=8>
- Jojić, Ljiljana, 2003., Pravopisni priručnik, dodatak Velikom rječniku hrvatskoga jezika, priredila Ljiljana Jojić, Zagreb, Novi Liber
- Pravopis, 2012., (1A Internet), <https://itunes.apple.com/hr/app/pravopis/id515290131?l=hr&mt=8>
- Pravopis.ba, 2018., <https://itunes.apple.com/hr/app/pravopis-ba/id1371618629?l=hr&mt=8>
- Retskrivningsordbogen RO+, <https://itunes.apple.com/hr/app/retskrivningsordbogen-plus/id1415808641?l=hr&mt=8>
- SAOL: Svenska Akademiens Ordlista, 2011., <https://itunes.apple.com/hr/app/saol/id482044349?l=hr&mt=8>
- Veliki rječnik hrvatskoga jezika, 2015., glavna urednica Ljiljana Jojić, Zagreb, Školska knjiga
- Vocabulário Ortográfico da Língua Portuguesa, 2014., <https://itunes.apple.com/hr/app/volp-vocabul%C3%A1rio-ortogr%C3%A1fico-da-l%C3%ADngua-portuguesa/id904007692?l=hr&mt=8>

Sažetak

Tomislav Stojanov, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
UDK, 81'35, stručni rad
primljen 15. ožujka 2018., prihvaćen za tisak 15. listopada 2018.

Orthographic apps

Spelling or orthographic apps are a new form of presentation of language content in computational media. Among European languages, the publishers have started developing them (in chronological order) for Portuguese (2009), Swedish (2011), and Danish (2013). The 2016 app Hrvatski pravopis by Školska knjiga is the fourth official spelling app among fifteen languages in Europe that traditionally cultivate publishing of orthography manuals.

ISTODOBNO I ISTOVREMENO

Artur Bagdasarov

Akademijinu je rječniku natuknica: „**istodoban**, istodobna, adj. aequalis, koji je iste dobi. – Samo u Stulićevu rječniku; v. istogodan“

Natuknice: *istovremen*, *istovremeno* i *istovremenost* ne postoje u tom rječniku. Ali postoji pridjev *istovremenit*:

„**istovremenit** – adj., u Stulićevu rječniku: contemporaneo, ejusdem temporis (pp. qui eodem tempore vivunt). Susrećemo: „**svojevremen**, adj. onaj koji je u svoje, pravo, određeno vrijeme (...) *Svojevremeno saopćivati početak i svršetak stečaja*. Zbornik zakona (1853.) 2., 70. U novije se vrijeme dosta upotrebljava i kao *adj.* i kao *adv.* Natuknice: *svojedoban*, *svojedobnost* i *svojedobno* ne postoje u tom rječniku, ali nalazimo: „**pravodoban**, pravodobna, adj. onaj koji biva u pravo doba, u pravo vrijeme. Riječ načinjena prema njem. *rechtzeitig...*, govori se i piše u Hrvatskoj i Slavoniji, i to *adj.* I *adv.*, na pr. gospodarski poslovi treba da su pravodobni; da sam pravodobno došao, ne bih štete imao.“

Natuknice: *pravovremen*, *pravovremenost* i *pravovremeno* ne postoje u tom rječniku.

U Hrvatskom pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2013. na stranici 248. nalazimo: *istovremenost* > *istodobnost*. Isto je i u Institutovu Školskom rječniku hrvatskoga jezika iz 2012., sastavljači daju prednost riječima *istodoban*, *istodobno*, *istodobnost* u usporedbi s *istovremen*, *istovremeno*, *istovremenost*: *istovremen* v. *istodoban*, *istovremeno* v. *istodobno*, *istovremenost* v. *istodobnost*.

Na temelju čega to čine pravopisci i leksikografi i zašto se nameće riječ *istodoban* i njezine izvedenice? Zašto je, primjerice, *prekovremeno* i *prijevremeno* dobro, a *istovremeno* nije dobro? Ponajprije valja reći da u odabiru riječi prednost dajemo